

# Styk s násilným rodičem

JIŘÍ SEDLÁK

Rád bych poukázal na některé problémy nezletilých jedinců, kteří se setkali s domácím násilím buď přímo, nebo zprostředkovaně a které současná praxe řeší z různých důvodů buď nešťastně, nebo nedostatečně. Ve svých postojích vycházím ze studia teoretických otázek zátěže, přetížení, stresu a aktivního sociálního učení i z praktických zkušeností psychologické poradny, v níž jsem působil a v níž byla během posledních 17 roků řešena pomoc 21 obětem domácího násilí. Některé případy řešila poradna rok nebo dva, jiné i čtyři roky a déle. Bylo to v období, kdy ještě nebyly k dispozici nové zákony zaměřené na domácí násilí a kdy nebylo možné obětem domácího násilí účinně pomáhat.

Příkladem, který uvedu, jsem se zabýval více než tři roky. Byl velmi složitý nejen tím, že jej řešil opakovaně městský a krajský soud, ale v mnohých rysech se podobal i jiným případům, které byly řešeny jinde. V současné době není řízení skončeno. V této souvislosti bych chtěl poukázat na některé nedostatečně citlivě až necitlivě řešené otázky. Právní pohled na tyto problémy není ve shodě s psychologickým pohledem. Není divu, že případ nyní 15letého chlapce, kterým se zabývala naše poradna, vzbudil pozornost více brněnských soudců. Nejde o případ ojedinělý. Podobné případy, které se řešily v Praze, Bratislavě, v Brně a jinde, se sice v jednotlivostech liší, ale mají mnoho společného. Některými se zabývali naši ministři i premiér. Veřejnosti jsou nejvíce známé poslední dvě aféry (v Kuřimi případ Ondry, v Praze kauza Terezy Smutné). Jednorázově naši čelní političtí představitelé oživili některé nejkřiklavější otázky.

Popíši stručně náš případ 15letého chlapce.

Po rozvodu byli dva chlapci (tehdy ve věku 14 a 9 roků) svěřeni do výchovy matce. Starší syn žil s matkou po jejím odstěhování ze společné domácnosti asi jeden rok. Za přihlížení i za podpory matky oba nezletilý týral její druh. Také matka děti psychicky i fyzicky týrala. Týrání jejího partnera mělo podobu fyzickou, psychickou a sociální, mnohdy pod vlivem alkoholu ze strany obou trýznitelů. V psychologické poradně bylo týrání velmi podrobně rok sledováno, byly přesně registrovány kauzistiky a bylo označeno jako domácí násilí, neboť mělo všechny čtyři typické znaky podle mezinárodní zdravotnické organizace. Když po sérii násilí menší intenzity jednou došlo k vážnějšímu fyzickému zranění staršího hochy, ocitl se v dětské nemocnici s diagnózou týrané dítě. Lékaři v dětské nemocnici týrání nahlásili policii, která podezření šetřila. Bohužel vyzvaní soudní znalci s vysokou pravděpodobností neznali pro-

blematiku domácího násilí. Kriminální oddělení policie s chybným odůvodněním, že k násilí došlo ojediněle, případ odložilo. Soud na žádost otce vynesl předběžné opatření. Kvůli týrání se nezletilý přestěhoval z nemocnice přímo k otci do jeho bytu.

Matka se s předběžným rozhodnutím soudu nesmířila a podala návrh na nové předběžné opatření. Soudce měl k dispozici nedostatečně doložené a subjektivně podložené vyjádření dvou soudních znalců, a to klinického psychologa a psychiatra o tom, že otec nepřipustně manipuluje se starším chlapcem. Ke zdůvodnění stačilo především to, že se chlapec introvert, v pubertě, nechtěl stykat s matkou a jejím partnerem, a to na základě svých dřívějších nejméně jednoročních osobních zkušeností s týráním. Tentýž soudce vynesl s přihlédnutím ke zprávám soudních znalců nové předběžné rozhodnutí, a to opačné než bylo to jeho první. Výsledkem bylo násilné umístění staršího nezletilého do krizového centra na dobu dvou měsíců až do nového rozhodnutí krajského soudu a omezení jeho styku s otcem na jeden měsíc. Nezletilý byl dokonce nucen strávit v krizovém centru celé vánoční svátky na základě rozhodnutí psycholožky krizového centra ve shodě s přáním matky. Matka mohla syna volně kdykoliv navštěvovat a využívala toho. Soud nevzal v úvahu přání nezletilého, že chce žít s otcem. Mnohokrát to nezávisle na sobě vyjádřil např. v poradně, na sociálním oddělení, na psychiatrii, ve škole apod. V odmítání matky a jejího partnera kvůli předchozímu týrání i po osmi měsících setrval. Matka měla možnost za tu dobu volit takové formy styku se svým synem, aby došlo ke změně synova postoje vůči ní. Bohužel její styl komunikace během osobního styku za dozoru psychologa a bez přítomnosti otce v krizovém centru nebyl vhodný. Odpor nezletilého zesilovalo i to, že matka se neústupně přidržovala své snahy vychovávat obě děti spolu se svým druhem. Její snahy sblížit se s nezletilým synem nevedly k cíli.

Otec se odvolal proti rozhodnutí městského soudu. Právní zástupce otce odvolání podpořil, a to poukázáním na chyby ve zprávách soudních znalců, na jednoznačné vyjádření nezletilého, na opomenutí nálezů nejen Ústavního soudu ČR, ale i Úmluvy o právech dítěte. Krajský soud zrušil ustanovení městského soudu o pobytu nezletilého v krizovém centru a vrátil kauzu zpět městskému soudu.

Jaké z toho všeho plyne poučení? Matce se nepodařilo zvrátit postoj nezletilého ani po osmi měsících. Během pobytu chlapce v krizovém centru a později během návštěv krizového centra se matka i otec setkávali s nezletilým a jeho mladším bratrem (nyní již 10 letým), a to nejen samostatně, ale také za dozoru odborného pracovníka. Mezi otcem a mladším synem nevznikaly žádné krizové situace. Matka se nedokázala sblížit se starším synem. Volila totiž při komunikaci s ním, ať už při osobním styku za dozoru nebo prostřednictvím telefonu nebo SMS zpráv, nevhodné metody. Přitom bylo vylučně na ní, aby přestala užívat metody výčitek a metody příkazů, na které byl její syn citlivý.

Rovněž krizové centrum nespĺnilo očekávání a dopustilo se celé řady odborných chyb.

Soudkyně ve svém druhém usnesení nezhodnotila důvodné podezření, že byl nezletilý nejméně rok vystaven domácímu násilí v bytě matky, a to nejen z její strany, ale i ze strany jejího nového partnera. Násilné ataky se totiž staly. Tuto skutečnost nepopřelo ani rozhodnutí právničky kriminalistky o odložení případu. I když měla série dlouhodobého týrání nižší intenzitu, přesto zanechala v psychice nezletilého trvalejší stopy. Nezhodnotila, že k násilí docházelo občas také pod vlivem alkoholu, že se partner matky montoval do pozice otce, což mu nepřislušelo. Z této pozice, se kterou matka bezvýhradně souhlasila, s nezletilým agresivně zacházel. Tomu matka nejen nebránila, ale často to i slovně podporovala.

V řešení kauzy se vyskytly téměř všechny chyby současné péče o oběti domácího násilí v ČR. I když partner matky v příběhu hrál rozhodující úlohu, v žádné zprávě se adekvátní hodnocení neobjevilo. Jakoby uvedený násilník vůbec neexistoval! Krajský soud zrušil opatření městského soudu, takže se nezletilý po dvou měsících pobytu v krizovém centru vrátil k otci. Tím ovšem není kauza ukončena, ale pokračuje dál.

V ČR se od 1. 6. 2004 díky trestnímu zákonu § 215a i od 1. 1. 2007 díky zákonu 135/2006 Sb. daří zlepšovat pomoc obětem domácího násilí. Policisté a sociální pracovníci jsou postupně proškolení, dostali k dispozici přesné pokyny od ministerstva, aby uměli rozlišit, zda jde u konkrétního případu o domácí násilí či nikoli. Situace se v této oblasti mění postupně k lepšímu. Bohužel velmi pomalu. Objevují se další případy nevhodně řešené.

Někteří kritici z oboru psychiatrie, psychologie, pedagogiky, právních věd, novináři apod. ve svých kritických připomínkách zapomněli na to, že sice soudce rozhoduje, ale v podstatě až v poslední fázi. Ke svému rozhodnutí mu poskytují podklady policisté, také sociální pracovníci, soudní znalci psychologové, lékaři, státní zástupci. Ti všichni se podílejí na usnesení soudu. Soudce rozhoduje na základě jejich doporučení.

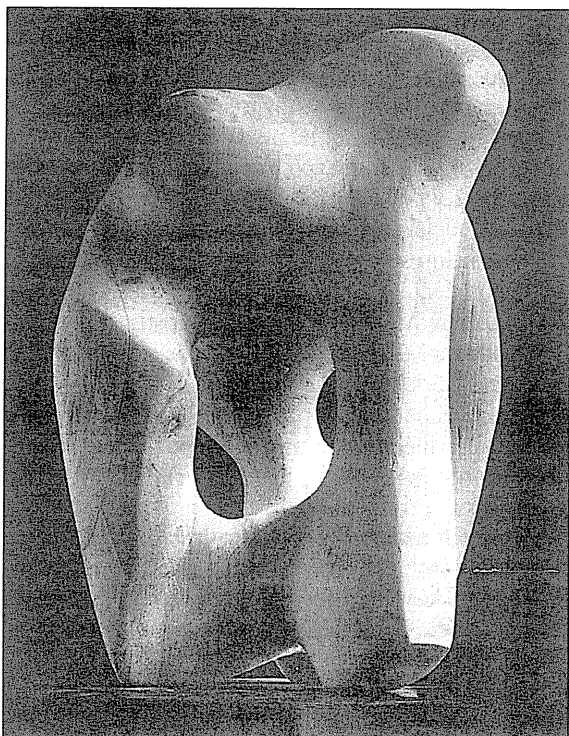
Novela soudního řádu, kterou navrhuje ministr spravedlnosti, dává soudcům nové pravomoci při rozhodování o osudech dítěte, jehož rodiče nejsou delší dobu schopni se dohodnout na výchově.

Domnívám se, že se v současné době v rámci opatrovnického řízení jednostranně a z odborně psychologického hlediska nesprávně vychází z pojmu syndrom zavrženého rodiče. Je dokonce zakotven v žádostech soudců na soudní znalce jako jedna z jejich specifik. Mezinárodně schválená a používaná klasifikace nemocí a poruch tento pojem nezná. V těch případech, kdy dal jeden z rodičů dítěti oprávněný důvod k zápornému postoji vůči své osobě, nejde nikdy o syndrom odcizeného rodiče, i když se to bohužel v posudcích soudních znalců velmi často chybně vyskytuje. Na základě takových posudků pak soudy vynucují styk dítěte s rodičem i tehdy, když dítě tohoto rodiče z objektivních důvodů odmítá. Pro takové odmítání často postačuje i to, že bylo dítě svědkem dlouhodobého domácího násilí páchaného na druhém rodiči. Soudy

nepřihlížejí k názoru dítěte a styk vymáhají, i když má ke styku dítě odpor a vyskytují se u něho v jeho psychice nejrůznější příznaky. Tyto příznaky mnozí odborníci neumějí diagnostikovat, a to proto, protože jsou skryté, obtížně zjištělné. Soudní praxe zná jen povinnost dítěte stýkat se s rodičem, takže se uplatňuje spíše právo rodiče před právem dítěte.

K žádné změně nedošlo v takových případech, a to ani v práci poraden, ani v práci soudních znalců, ani v práci pedagogicko psychologických poraden, ani v práci nově zřízených intervenčních center. Vyslovuji proto obavu, že není možno v brzké době očekávat zlepšení, protože možnosti změn v případech domácího násilí k lepšímu jsou v nedohlednu. V pomoci obětem domácího násilí, které patří ke zvláštním případům, by mělo dojít k radikálním změnám. K těm nová opatření ani nesměřují. Když je dítě zastrášováno nebo jinak ovlivňováno, tj. týráno druhým rodičem – agresorem, pak i po pobytu v léčebně nebo na psychiatrii nebude s ním chtít vůbec komunikovat. Pokud k něčemu takovému dojde, je patrné, že je dítě v psychickém stresu ze setkání s tímto rodičem. Špatně ho snáší. Psycholog by měl v takovém případě navrhnout zrušení návštěv. Není vhodné dítě nutit ke styku, protože je psychicky a sociálně poškozující.

jirisedlakdrsc@seznam.cz



Karl Hartung,  
Kompozice VIII,  
1948